

Довідка

про підсумки проведення моніторингового дослідження про застосування державної мови в закладі освіти

Відповідно до наказів Охтирської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 від 05.09.2023 № 96-о/д «Про проведення внутрішніх моніторингових досліджень та моніторингів якості освіти», від 17.01.2024 №11-о/д «Про проведення моніторингового дослідження про застосування державної мови в закладі освіти», річного плану роботи школи на 2023/2024 навчальний рік та з метою виявлення та відстеження тенденції щодо забезпечення функціонування державної мови в закладі освіти та визначення чинників, що впливають на дотримання учасниками освітнього процесу мовного законодавства упродовж якого проводилося моніторингове дослідження.

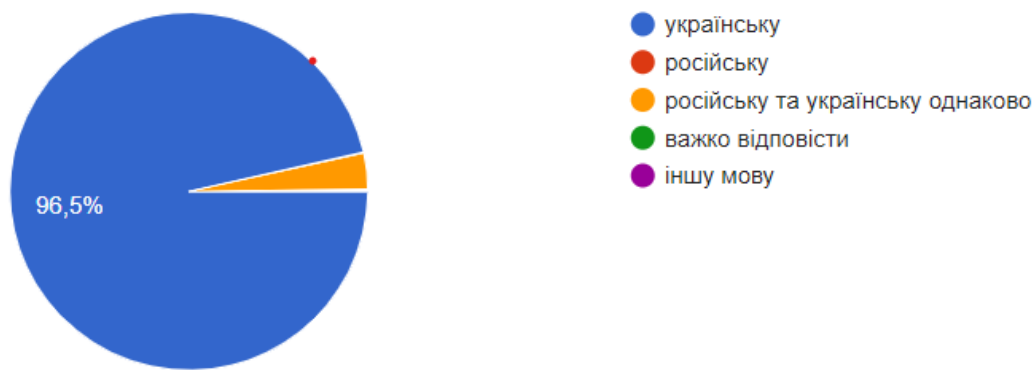
Завдання дослідження:

- виявити тенденції щодо забезпечення функціонування державної мови в освітньому процесі;
- з'ясувати чинники, які впливають на вибір мови спілкування учасниками освітнього процесу;
- з'ясувати вплив мови на вибір контенту у мережі інтернет учасниками освітнього процесу;
- вивчити само- та взаємо оцінку рівнів володіння державною мовою учасниками освітнього процесу;
- визначити чинники, які перешкоджають використанню державної мови учасниками освітнього процесу у повсякденні;
- визначити рівень мотивації учасників освітнього процесу для удосконалення знань з української мови;
- розробити рекомендацій за результатами моніторингового дослідження.

Моніторингове дослідження проводилося шляхом анкетування 706 респондентів, із них 543 - батьки, 123 - учні, 40 - вчителів.

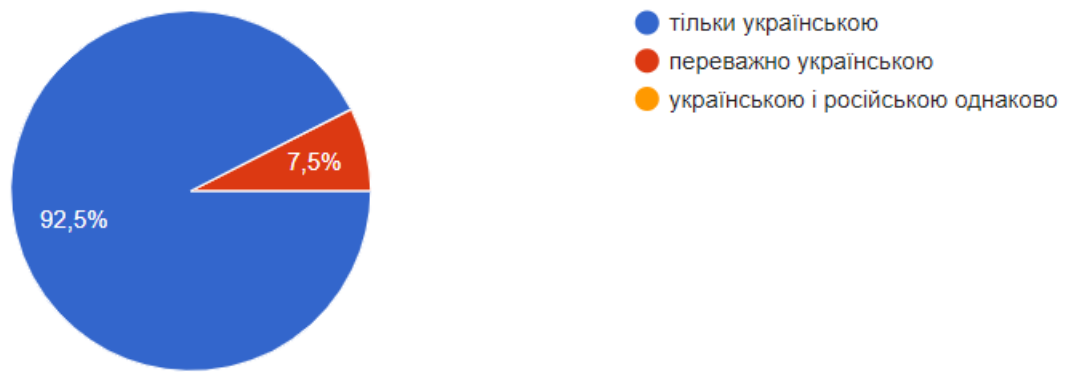
Згідно зі ст.1 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» єдиною державною мовою в Україні є українська. Відповідно до статті 7 Закону України «Про освіту», у закладах освіти мовою освітнього процесу є державна мова. Використання державної мови є обов'язковим під час проведення навчальних занять, за винятком занять із навчальних предметів, які, згідно з освітньою програмою закладу освіти, викладаються іноземними мовами або мовами корінних народів і національних меншин. Державна мова використовується як у спілкуванні між вчителями та учнями/ученицями, так і між працівниками закладу освіти й всіма учасниками освітнього процесу.

Відповідно до результатів дослідження переважна більшість респондентів, а саме 92,7 % - учнів/учениць, 96,5% - батьків та 100% - вчителів, вважають рідною мовою українську. Водночас 6,5 % - учнів/учениць, 3,3% - батьків вважають однаково рідною українську і російську мову.

Переважна більшість вчителів під час освітнього процесу послуговуються виключно українською мовою. За результатами дослідження, 92,5% вчителів спілкуються з учасниками освітнього процесу тільки українською мовою, а 82,5% продовжують спілкуватися українською мовою і за межами закладу освіти.

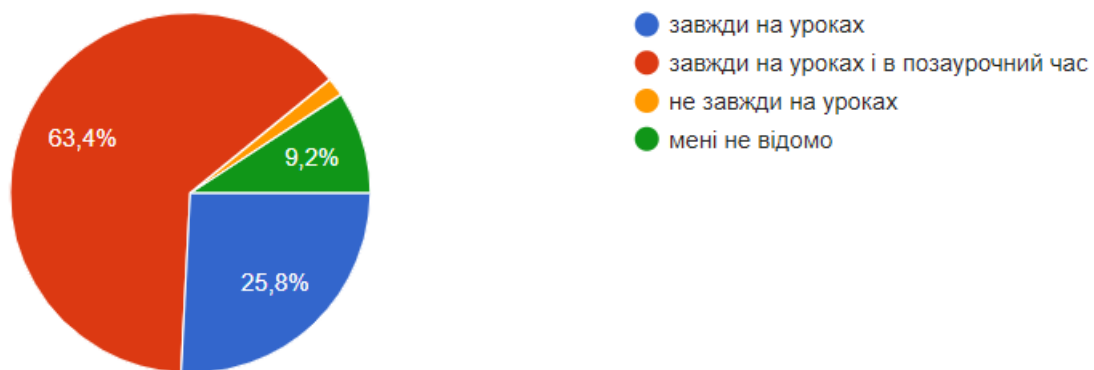
Якою мовою ви спілкуєтесь з учасниками освітнього процесу?

Якою мовою ви спілкуєтесь за межами закладу освіти?

На думку батьків 63,4% вчителів завжди на уроках і в позаурочний час підтримують розмову державною мовою, 25,8% - завжди на уроках. Такий підхід сприяє збереженню рідної мови, розвитку комунікативних навичок і національної свідомості серед учнів/учениць, а також збереженню та розвитку української мови в освітньому середовищі.

При підготовці до уроків використовують тільки україномовні матеріали 95% - учителів.

Учні/учениці зауважили, що 80,5% вчителів надають перевагу тільки українській мові під час роботи з навчальними матеріалами, при цьому 17,1 % переважно українській, 2,4% - українській і російській однаково.

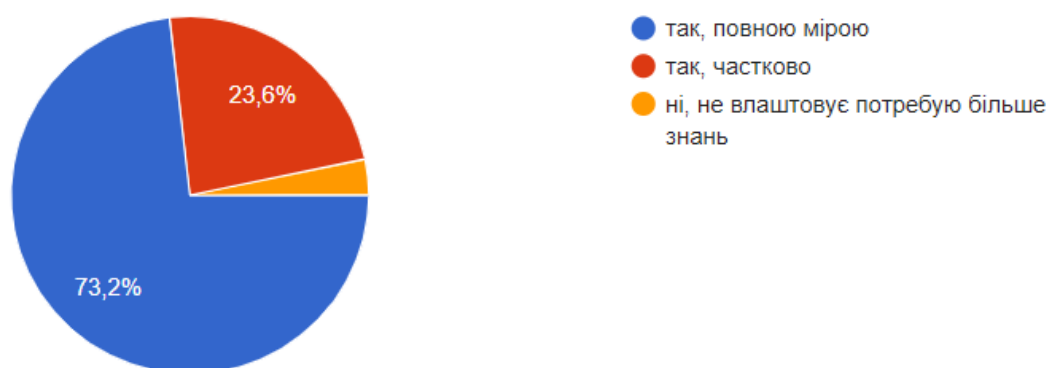

Батьки зауважили, що 84,5 % вчителі під час спілкування з ними надають перевагу тільки українській мові, при цьому 15,1% опитаних зазначили, що переважно українській.

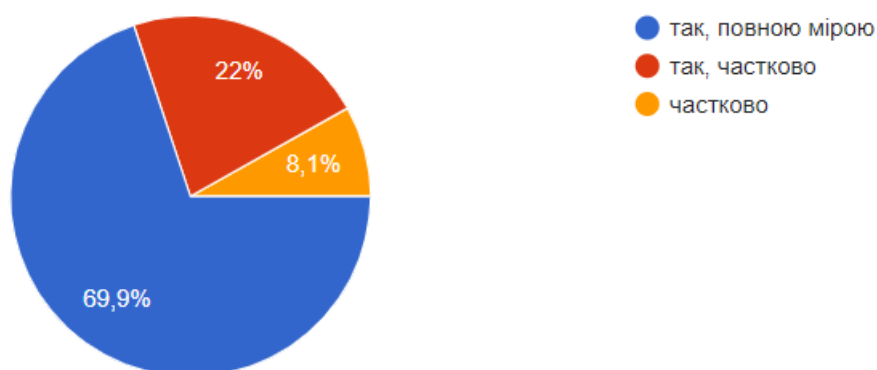

Такі навчальні предмети, як українська мова та українська література, відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні та розвитку національної ідентичності, культурного спадку та літературного надбання України. Ці предмети мають значення як для освіти, так і для виховання молодого покоління. 73,2% учнів/учениць цілком задоволені тією кількістю навчальних занять з української мови та української літератури, що передбачені навчальним планом

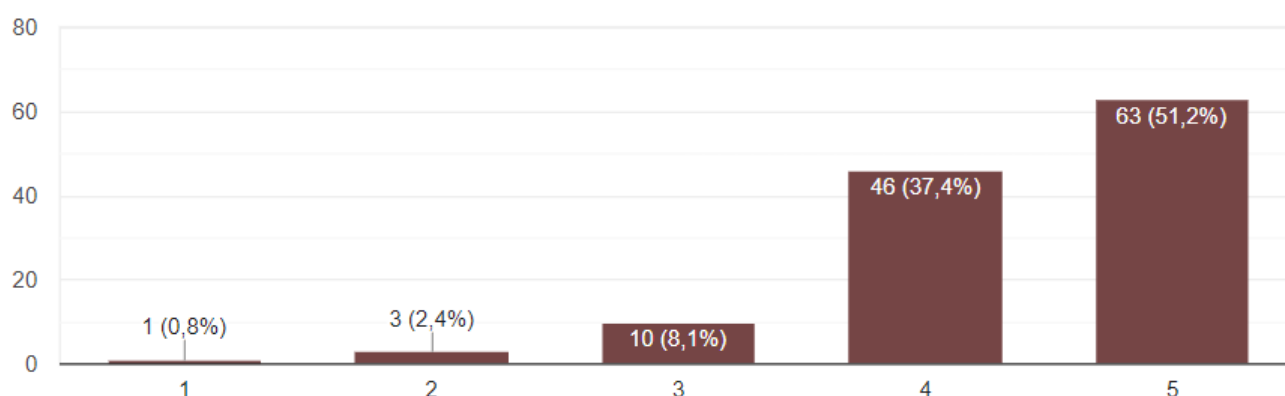
закладу освіти, де вони навчаються, 23,6%-частково. Крім того, старшокласники одностайні в оцінці рівня їхньої задоволеності якістю викладання зазначених навчальних предметів.

Якість знань з української мови та літератури

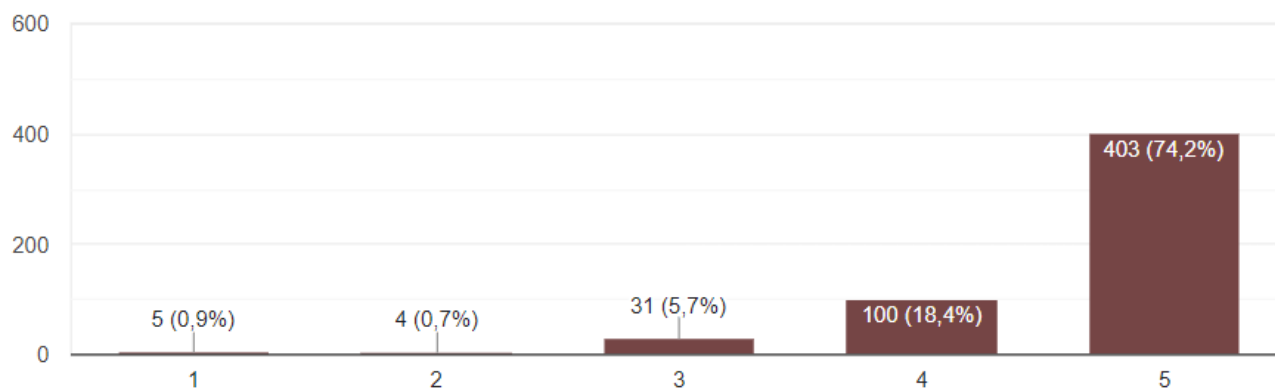

Ступінь задоволеності якості навчальних занять з української мови та літератури

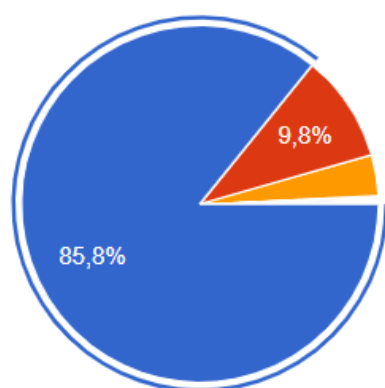
Рівнем викладання навчальних предметів з української мови та української літератури задоволені 74,2% опитаних батьків учнів/учениць. Однак, 18,4% батьків учнів/учениць оцінюють рівень знань своїх дітей з української мови та української літератури як достатній.

Рівень викладання навчальних предметів з української мови та літератури

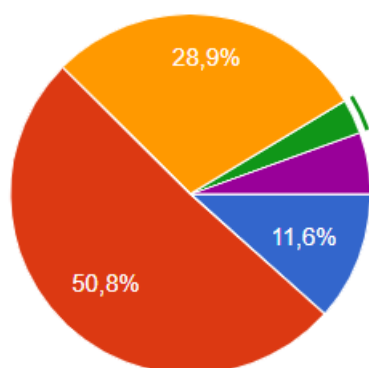
85,8 % батьків повною мірою задоволені кількістю занять з української мови та літератури, 9,8% - частково, 3,7% - вважають, що необхідно збільшити кількість занять.

Чи задоволені ви кількістю занять з української мови й літератури для вашої дитини?

- так, повною мірою
- так, частково
- ні, не влаштовує необхідно більше занять
- По літературі дуже мало задають читати твори і вчити вірші
- Не знаю скільки зараз часу введено
- Української мови потрібно більше
- Кількість не знаю

Рівень знань ваших дітей з української мови та літератури

- високий
- достатній
- середній
- початковий
- важко відповісти

Аналізуючи рівень знань своїх дітей з української мови та літератури, 50,8% опитаних батьків вважають рівень знань на достатньому рівні, 28,9% - на середньому, лише 11,6% - на високому.

У повсякденному житті учасників освітнього процесу українська мова має велике значення, оскільки вона виконує не тільки роль комунікаційного інструменту, а й символізує національну самосвідомість. Використання

української мови сприяє зміцненню національного духу, посиленню міжособистісних зв'язків і підтримці культурної спадщини. Вона є неодмінним елементом формування та розвитку національної ідентичності, яка передається через покоління. Збереження та розвиток української мови в повсякденному житті сприяють піднесенню національної культури та єднанню українського суспільства.

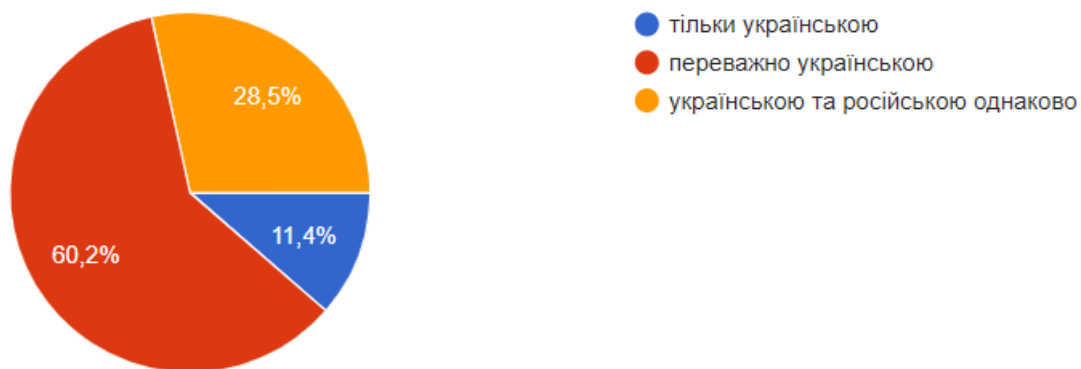
Більшість вчителів, а це 82,5% за межами закладу освіти продовжують спілкуватися тільки українською мовою, 15% - переважно українською.

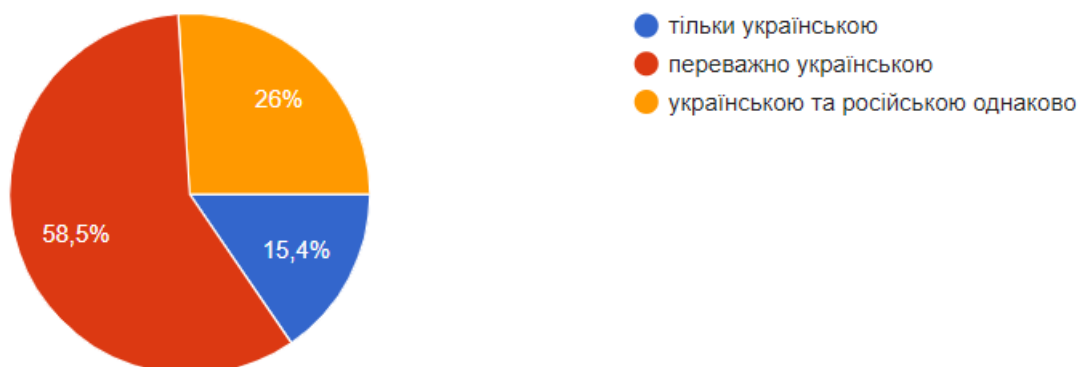
За спостереженнями вчителів у закладі освіти 72,5% учнів розмовляють переважно українською мовою, 27,5% - тільки українською мовою.

Якщо діти у школі активніше використовують державну мову, то за межами школи цей відсоток знижується.

Варто зазначити, що досить схожа ситуація і щодо спілкування в родині. Більшість дітей 58,5% виявили схильність послуговуватися при спілкування з членами родини переважно українською, 26 % українською та російською однаково, і лише 15,4 % - тільки українською. Ці дані відображаються на мовних звичках учнів/учениць, оскільки частка старшокласників у повсякденному житті спілкується не державною мовою.

Аналізуючи результати опитування батьків щодо спілкування в родині, бачимо співпадіння з думкою дітей у деяких позиціях. 51,2% опитаних батьків зауважили, що розмовляють в родині переважно українською мовою. При цьому 9% зазначили, що розмовляють однаковою мірою і українською і російською, 39,4 % - тільки українською. Останні показники суперечать відповідям учнів.

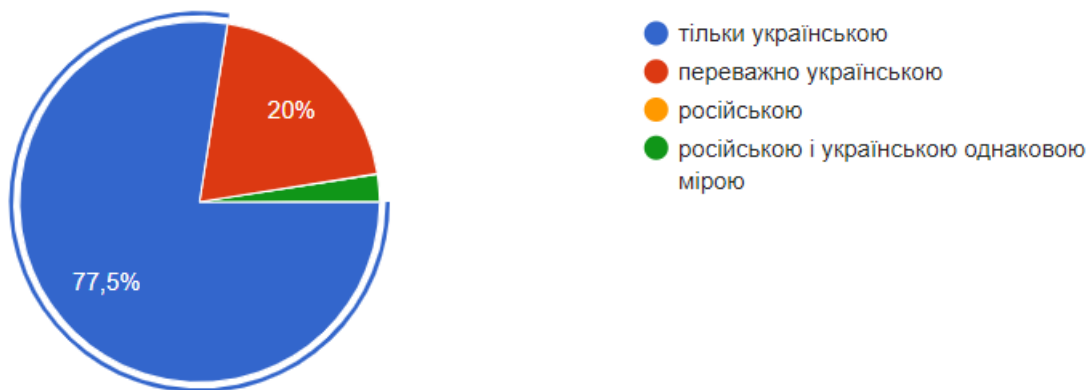

Це свідчить про певну двомовність у середовищі деяких родин і показує потребу в підтримці та посиленні використання української мови у повсякденному житті. Мова, якою спілкуються батьки в родині, має суттєвий вплив на мовний розвиток дітей.

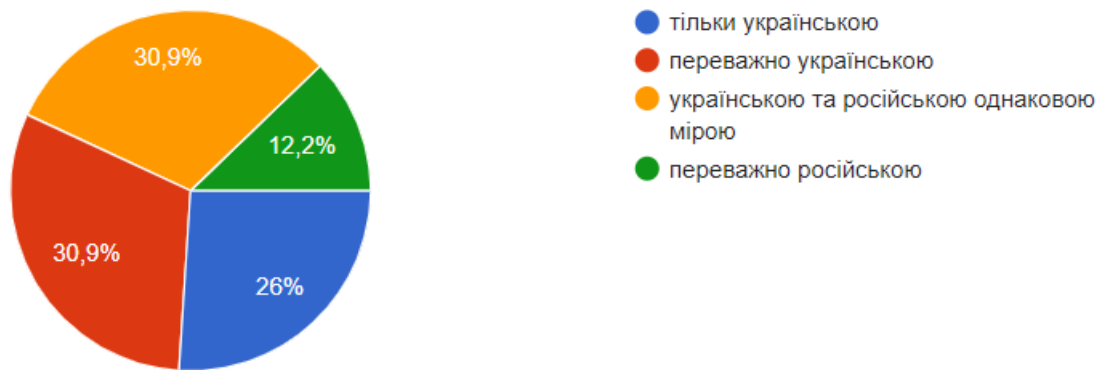
Якщо до наших респондентів підійде незнайома людина і почне розмовляти російською мовою, то 77,5% вчителів і 51% батьків, 26% учнів/учениць відповідатимуть виключно українською мовою.

Крім того, 2,5 % вчителів, 30,9 % учнів / учениць, 13,8 % батьків відповідатимуть як українською мовою, так і російською однаковою мірою. Насторогу викликає, що 12,2 % учнів будуть спілкуватися переважно російською.

Якою мовою спілкуватиметесь з російськомовним співрозмовником?
(опитування вчителів)

Якою мовою спілкуватиметесь з російськомовним співрозмовником?
(опитування учнів/учениць)

Якою мовою спілкуватиметесь з російськомовним співрозмовником?
(опитування батьків)

Діти проводять значну частину свого часу у школі, де державна мова, як правило, використовується як основна мова комунікації. Однак удома, у неформальному оточенні або серед своїх однолітків діти можуть більше використовувати мову, яка є поширеною або комфортнішою для них, наприклад російську.

Виявлені розбіжності у відповідях учителів, батьків та учнів/учениць наголошують на впливі родинного оточення та мовних звичок на вибір мови спілкування. Дані показують потребу у зміцненні ролі української мови в повсякденному житті та підтримці розвитку мовної компетенції учнів/учениць для збереження національної ідентичності та розширення мовних можливостей. Учасники освітнього процесу активно використовують Інтернет як засіб комунікації та джерело інформації. Вибір мови спілкування та контенту в Інтернеті відіграє важливу роль у їхньому повсякденному житті. За результатами опитування старшокласників стало відомо, що мова медіапростору має велике значення. Крім того, варто зауважити, що вони також стали свідомішими щодо підтримки українського медіапростору. 30,1% опитаних заявили, що споживають тільки україномовний контент.

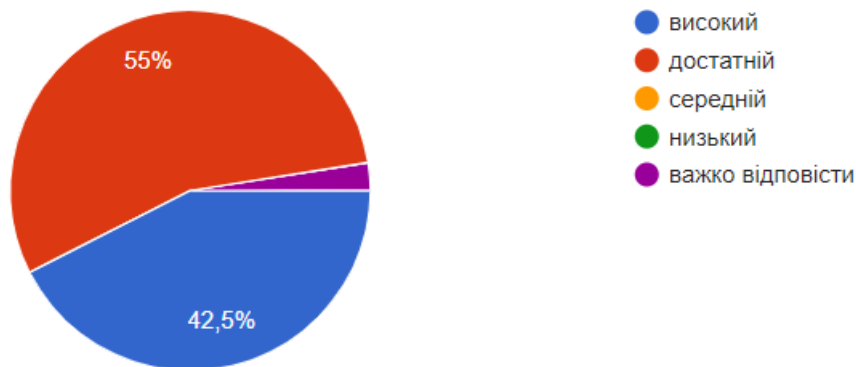
Результати дослідження показують тенденцію до збільшення використання української мови учнями / ученицями під час перебування в Інтернеті. 29,3 % опитаних використовують переважно україномовний контент. Слід зауважити, що все ж для 19,5 % опитаних байдуже, яким контентом послуговуватися. Однак така позитивна тенденція свідчить про зростання інтересу та підтримку вітчизняної мови серед молодого покоління. Зниження використання російськомовного контенту також вказує на зміни в мовних уподобаннях.

Позитивну тенденцію використання української мови під час спілкування в мережі Інтернет можна спостерігати не лише серед учнів/учениць, а й серед педагогів і батьків. 92,5% вчителів і 59,3% у батьків учнів/учениць, які почали спілкуватися виключно українською мовою в онлайн-середовищі.

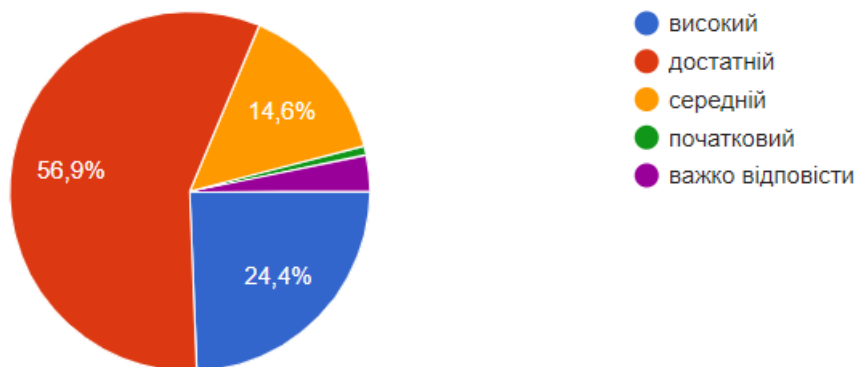

У контексті нашого дослідження передбачалась можливість для респондентів оцінити рівень володіння українською мовою всіх учасників

освітнього процесу. Результати показали, що всі учасники опитування на достатньому рівні оцінили володіння українською мовою. Педагоги дали майже рівну оцінку своїх знань 42,5% - на високому рівні, 55% на достатньому.

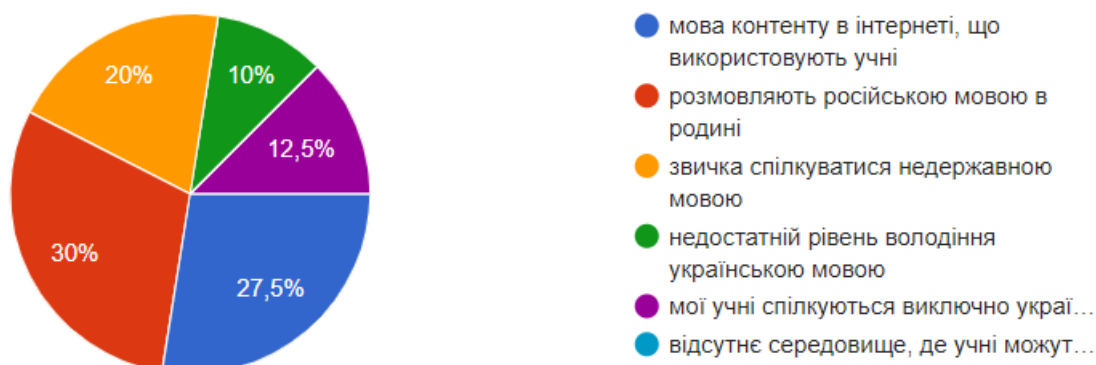
Старшокласники були обережні та об'єктивні в оцінюванні свого рівня володіння українською мовою. 56,9% - на достатньому, 24,4% - на високому, 14,6% - на середньому.

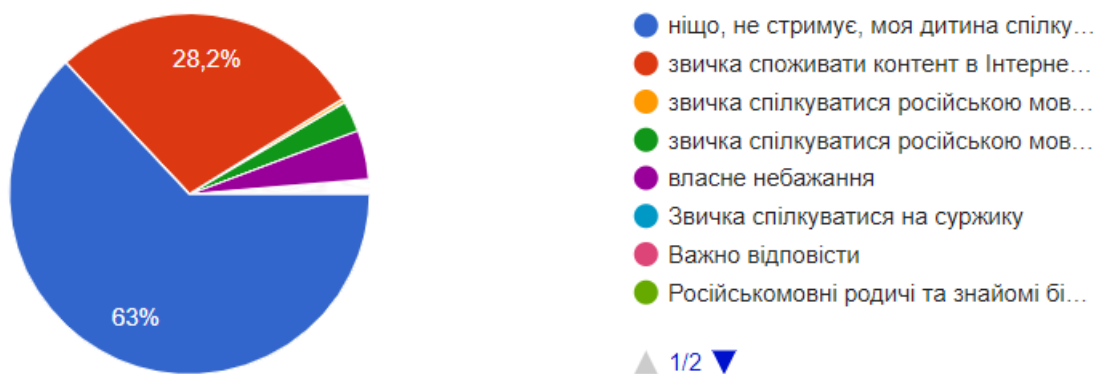
Ці дані вказують на потребу удосконалення та підвищення рівня знань з української мови в учнів / учениць. Вчителі, батьки та інші учасники освітнього процесу мають спільними зусиллями працювати над підвищенням мовної компетентності та покращенням володіння українською мовою серед учнів/учениць. Належна увага до розвитку мовних навичок дітей є важливим аспектом формування національної ідентичності та підтримки рідної мови.

Українська мова є національним скарбом нашої країни, але потрібно враховувати чинники, які можуть ускладнювати її використання в усіх сферах життя. За даними дослідженнями, 27,5% вчителів вважають, що найнегативніший вплив на використання української мови учнями/ученицями має мова контенту в Інтернеті та соціальних мережах, якою вони послуговуються. Крім того, 30% вчителів зазначають, що учні/учениці в сім'ї розмовляють російською мовою, а 20% вбачають звичку дітей спілкуватися мовою, яка не є державною. Відсоток вчителів, які вважають, що їхні учні/учениці мають недостатній рівень володіння українською мовою, становить

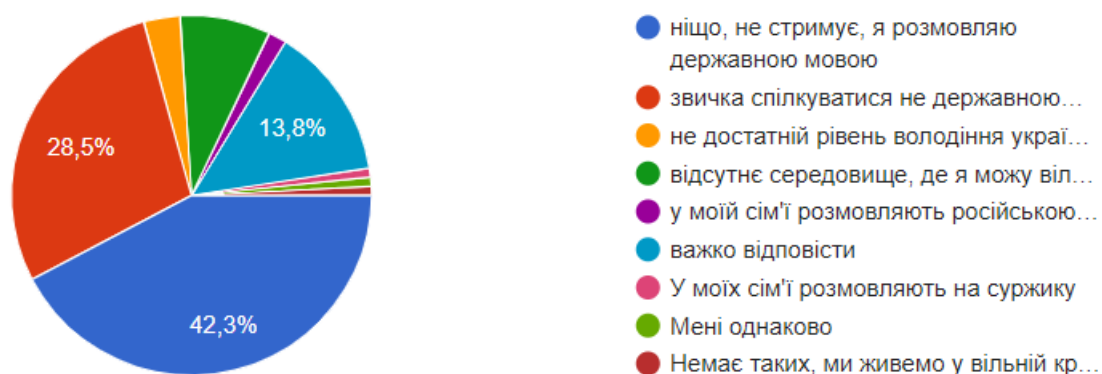
10%, тоді як тільки 12,5% вчителів зауважують, що діти спілкуються виключно державною мовою

За результатами опитування, 63% батьків учнів/учениць не вбачають жодних обмежень, які б стримували їхніх дітей у використанні державної мови, вважаючи, що діти спілкуються виключно українською мовою. 28,2% згодні з педагогами, що діти споживають контент в Інтернеті російською мовою, а 2,8% зазначили, що поза школою вони теж спілкуються російською мовою. До того ж 2,8% батьків учнів / учениць визнали, що один із чинників, що впливає на невикористання української мови, є спілкування в родині не державною мовою.

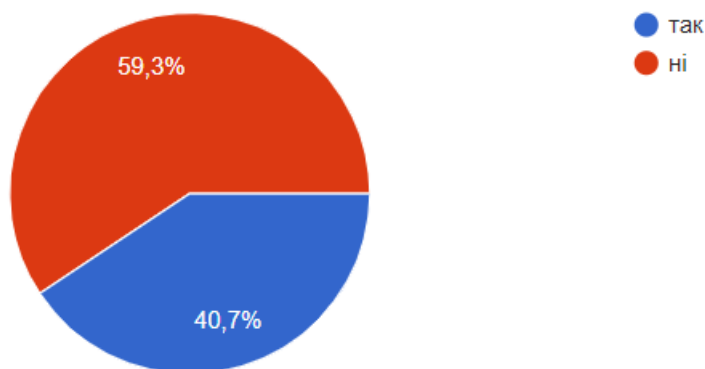

Серед чинників, які негативно впливають на використання учнями /ученицями державної мови в усіх сферах життя, 28,5% старшокласників зазначили звичку спілкуватися не державною мовою, тоді як 3,3% вказали на недостатній рівень володіння українською мовою. Серед відкритих відповідей діти зазначали, що в повсякденному житті вони звикли розмовляти суржиком, а 13,8% взагалі не змогли знайти відповіді на поставлене запитання. Однак 42,3% опитаних учнів/учениць вказали, що послуговуються українською мовою в усіх сферах життя і їх ніщо не стримує. Серед відкритих відповідей старшокласники зазначили, що в їхньому середовищі, а також у родині, є ті, хто розмовляє російською мовою та/або суржиком, що негативно впливає на їхнє володіння українською мовою в усіх сферах життя.

Ураховуючи всі ці чинники, важливо підтримувати та посилювати використання української мови в усіх сферах життя, надаючи перевагу державній мові в Інтернеті та соціальних мережах, усвідомлюючи важливість спілкування українською мовою в сім'ї та підвищуючи належний рівень мовної освіти. Посилення мовної самосвідомості серед учнів, батьків і вчителів допоможе зміцнити роль української мови в нашому суспільстві та зберегти національну ідентичність.

За результатами опитування старшокласників було встановлено, що 59,2% учнів/учениць висловили бажання додатково вивчати або покращувати свої знання з української мови. Проте 40,7% учнів/учениць зазначили, що мають у цьому потреби.

На думку старшокласників є ряд факторів, які допоможуть в опануванні української мови. 69,9 % вважають, що це перебування в українськомовному середовищі, 12,2 % - українськомовні соціальні мережі, 8,9% налаштування всіх додатків та гаджетів українською мовою. Також опитані учасники освітнього процесу мали можливість доповнити перелік запропонованих чинників своїм варіантом відповіді. Серед відкритих відповідей респонденти зазначали такі: багато фільмів, мультимедіа, ігор та цікавої літератури не мають українського перекладу; переважно всі друзі розмовляють російською; багато контенту в Інтернеті російською мовою; якщо людина звертається російською мовою, то ніяково її виправляти, тому доводиться переходити на мову співрозмовника; в регіоні переважно використовують «суржик» тощо.

Варто зауважити, що значна частина батьків і дітей вказали, що принципово почали розмовляти українською мовою після повномасштабного вторгнення росії на територію України, тому що мовне питання наразі відіграє важливу роль у формуванні мовної ідентичності українців.

Висновки:

Дослідження показало позитивну динаміку щодо забезпечення функціонування української мови в освітньому процесі, й засвідчило, що внаслідок збройної агресії респонденти почали виявляти посилений інтерес до вивчення української мови.

Так, за останній навчальний рік покращилася тенденція щодо використання української мови в освітньому процесі. Це свідчить про поступове зміцнення ролі української мови як основної мови навчання. Задоволеність батьків забезпеченням функціонування державної мови в закладі зросла. Вони підтверджують, що уроки проводяться тільки українською мовою. Учні/учениці мають достатню кількість уроків з української мови та української літератури.

Попри те, що учні/учениці задоволені достатньою кількістю занять з української мови та літератури, рівень їхніх навчальних досягнень із цих предметів залишається під питанням.

Протягом останнього навчального року спостерігається позитивна динаміка серед учнів / учениць щодо вибору мови контенту в Інтернеті.

Результати дослідження свідчать про позитивну тенденцію до зростання вибору української мови серед учнів/учениць під час їхнього перебування в Інтернеті. За останній рік спостерігається збільшення використання української мови як в контенті, так і в комунікації. Це свідчить про підвищення інтересу та підтримку державної мови серед молоді. Зниження використання російськомовного контенту також вказує на позитивні зміни в мовних уподобаннях. Отримані дані є підґрунтям для подальшого розвитку та підтримки української мови серед учнів/учениць, а також для сприяння її використанню в цифровому середовищі. Результати дослідження засвідчують, що вивчення самостійно та взаємооцінки рівня володіння державною мовою учасниками освітнього процесу виявили позитивні тенденції.

Серед чинників, які перешкоджають використанню державної мови учасниками освітнього процесу в повсякденні:

- мова контенту в Інтернеті;
- вплив російськомовного середовища;

- звичка спілкуватися російською мовою в родині;
- на недостатній рівень володіння українською мовою.

Для підвищення рівня володіння українською мовою, на думку учнів/учениць:

- треба перебувати в україномовному середовищі;
- соціальні мережі мають бути україномовні;
- застосунки та налаштування на гаджетах мають бути україномовні;
- літературне читання має відбуватися українською мовою.

Для підвищення рівня володіння українською мовою, на думку вчителів і батьків, треба:

- збільшити кількість годин для вивчення української мови та літератури;
- запровадити факультативні заняття та гуртки з української мови;
- удосконалити підручники з української мови та літератури;
- запровадити факультативи для батьків учнів/учениць, щоби вони більше спілкувалися в повсякденному житті з дітьми українською мовою;
- підвищити рівень володіння українською мовою педагогічних працівників.

Рекомендації:

- ініціювати розвиток інтерактивних методик викладання, що сприяють активній участі учнів / учениць у процесі вивчення української мови та української літератури;
- створити сприятливе мовне середовище у закладі, де українська мова була б популярною та використовувалася як мова спілкування не тільки на уроках, але й у побуті та позаурочних заходах.